

> DÜBAM

SOMALİ'DE NELER OLUYOR? GEÇİŞ SÜRECİNDEN SONRA SOMALİ

ABDÜLFETTAH NUR AHMED

DÜBAM

SOMALİ'DE NELER OLUYOR?

GEÇİŞ SÜRECİNDEN SONRA SOMALİ

Abdül Fettah NUR AHMED

Çeviren

Tuba YILDIZ

Genel Yayın Yönetmeni

Akif EMRE

Yayın Koordinatörü

Aynur ERDOĞAN

DÜBAM Yayınları

Küresel İletişim Merkezi

Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş

Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22

www.dunyabulteni.net

dübam

İçindekiler

Giriş.....	7
Somali Barış Konferansları.....	13
Somali'de Geçiş Sürecinin Başlangıcı.....	15
Geçiş Sürecinden Çıkmak İçin Yol Haritası.....	17
Siyasi İstikrarın Etmenleri.....	21
Başkanlık Adaylığında Öne Çıkan İsimler.....	23
Zinavi'nin Gidişi İstikrar Getirir mi?.....	27
Arap Baharı ve Somali'deki Rolü.....	29
Sonuç.....	30

Giriş

1991 yılında Somali'de General Muhammed Seyyad Berri¹ liderliğindeki hükümet devrildikten sonra, ülke, ardı arkası kesilmeyen şiddet olaylarına, kanlı eylemlere, bölgeyi büyük bir kaosa sürükleyen ve etkisi günümüze kadar devam eden iç savaşlara sahne oldu.

Somali, General Muhammed Seyyad'dan sonra siyasi bir istikrara sahip olamadı. Kurulan hükümetler genelde zayıf, askeri güçten yoksun ve uluslar arası toplum tarafından tanınmayan idareler şeklindeydi. Bölge, bu zaman zarfı içinde gerek kabilelerin güvenini kazanmak için geniş tabanlar edinmeye çalışan hükümetlerin, gerekse 2000 yılında Cibuti'de yapılan "Arta" konferansı gereğince kurulan ancak nüfuzunu ülkeye yayamayan geçici hükümetlerin baskıları altında ezildi.

Bundan sonra Somali'de uzun bir süre etkisi olmayan hükümetler ülkeyi idare etmeye çalıştı. Sistemin yokluğunun getirdiği en büyük trajedilerden biri ise, halk arasında başlayan ve gittikçe şiddetini artıran kanlı çatışmalar olmuştu.

Rejimin devrilmesiyle beraber ülkede ortaya çıkan ve durumu gittikçe kötüye çeviren olaylar karşısında, Somali, etki alanı olmayan, zayıf hükümetlerin idareleriyle ilk olarak 1992'deki Cibuti konferansında tanıştı. Düzenlenen barış konferansından, bölgeye hâkim olan sorunların köklü çözümü için geniş bir tabana sahip olduğu düşünülen Ali Muhammed Mehdi önderliğinde bir hükümetin kurulması kararı çıktı. Bu şekilde, ülkedeki şiddeti durdurmak için Somali'nin tüm taraflarını bir araya getiren bir yapı oluşturulamaya çalışıldı.

1 Muhammed Seyyad Berri, Somali'nin üçüncü devlet başkanıdır. Demir yumruk olarak adlandırılan Seyyad, döneminde, ülkeyi kişisel idarenin altına giren tek adam sistemiyle yönetmişti. Siyasi ve ekonomiK alanda Marksist doktrini benimseyen Seyyad, hükümeti sosyalizm doğrultusunda sistemleştirmeye başladı. Seyyad Berri rejimi, Muhammed Farah Aydid liderliğindeki bir aşiret isyanı sonucunda devrildi. Muhammed Sayyad, 1995'te sürgünde olduğu Nijerya'da öldü.

Ali Muhammed Mehdi, hükümeti kurduktan sonra daha önce Muhammed Seyyad'ı deviren Muhammed Farah Aydid önderliğindeki milis güçler tarafından kurulan silahlı muhalefetle karşı karşıya geldi. Bu dönemde Somali, ülkenin güneyinde ve iç kısımlarında yaşayan iki önemli kabile, Ali Muhammed Mehdi'nin lideri olduğu "al Agbal" ve Muhammed Farah'ın liderliğini yaptığı "al Habar Cedir" kabileleri arasındaki iç savaşa sahne olmuştu.

Aslında, Ali Muhammed Mehdi rejiminin geniş tabanlı olması nedeniyle Somali'de yaşanan yönetim krizine karşı köklü çözümler üretebileceğini söylemek mümkündür. Nihayetinde, Muhammed Seyyad, diktatör rejiminin bir parçası olarak muhalefeti siyasi faaliyetlerden uzak tutma hedefi güdüyor, muhalif hareketleri çökerterek veya felce uğratarak hareket alanlarını daraltıyordu.

Berri'nin bu uygulamaları nedeniyle bölgede gerçek anlamda siyasi bir kriz oluşmaya başlamıştı. Bu nedenle, geçici hükümetin kaçınılmaz olduğu inancı güçlenerek yayılmaya başladı. İktidarın barış sürecine geçişini sağlamak, adaletsiz güç dağılımdan kaynaklanan sorunlara çözüm bulmak için tüm tarafların varlığına müsaade etmek bölgeyi krizden kurtarmanın çözümü olarak görülüyordu. Dolayısıyla Ali Muhammed Mehdi'nin geniş tabanlı hükümeti Somali'de bir panzehir ve yönetim krizinin ilacı şeklinde ortaya çıkmıştı. Çünkü o dönem, Muhammed Seyyad Berri tarzı merkezi bir hükümet kurmak Somali için imkânsızdı.

Her ne kadar geniş tabanlı hükümet krizlere kısmi çözümler üretse de Somali tam donanımlı bir çözüme hiçbir zaman ulaşamadı. Belki de, sorunun köklerinde Somali halkının başlangıcından beri krizle başa çıkma yolları konusundaki bilinç eksikliği yatıyordu. Başından beri çatışmanın taraftarlarını tatmin etmek ve problemlerin çözümü için yönetim ve araştırma kurumlarının sürekliliği şarttı. Bununla birlikte, Seyyad Berri rejimine karşı savaş açan tüm siyasi blokların bir araya geleceği bir hükümetin kurulması da gerekiyordu. Bu şekilde özellikle de içinde Muhammed Farah Aydid'in bulunduğu silahlı grupların eylemleri engellenebilirdi.

Somali'deki siyasi bloklar, genelde kanlı bir ruha sahip olan muhalif güçler olarak bilinir. Çünkü bu muhaliflerin liderleri daha önce Seyyad Berri'nin yoldaşları olmuşlar ve karşı tarafı püskürtmek için Berri ile aynı yöntemi kullanmışlardır. Ancak Birleşik Somali Kongresi teşkilatında², başkan Muhammed Farah Aydid'in aklına gelmeyen şeyler vardı. 1995'te başa geçen Aydid, kamu mallarını korumak veya Etiyopya'da Tagra Direniş Cephesi tarafından kurulan güçlü bir hükümet gibi bir hükümet kurmak gibi girişimlerde bulunamamıştı. Etiyopya'da Hail Maryam rejiminin çöküşü, Somali'ninki ile aynı döneme rast gelmişti ancak Somali, hükümet kurma noktasında Etiyopya kadar başarılı olamamıştı.

Somali'de ilk silahlı gruplar 1978'in başlarında ortaya çıktı³. Merhum Abdullah Yusuf Ahmed'in liderliğindeki Ulusal Kurtuluş Cephesi ülkenin ilk silahlı blokunu oluşturuyordu. Yusuf Ahmed, Seyyad Berri'ye karşı ilk silahlı mücadeleyi yürütenlerdendi. Sonrasında Somaliler tamamen aşiretsel ve bölgesel dayanaklarla aynı yöntemi izleyerek silahlı gruplar oluşturmaya başladılar.

Afrika boynuzunu ilgilendiren meselelerde Somali'nin başarısızlığı karşısında Etiyopya'daki devrimin başarılı sonuçlanması önemli sonuçlar doğurdu. Somali devriminin başarısızlığındaki nedenlerden biri, belirli, açık ve kesin bir siyasi vizyonun olmayışydı. Çünkü devrimin hedefi sadece Somali'deki diktatör rejimin düşürülmesiydi. 2005'te Hartum'da pek çok Somalilinin katılımıyla gerçekleşen konferansta konuşan Somali eski devlet başkanı Abdullah Yusuf Ahmed'in⁴ deyişiyle; Somali halkının

2 “Birleşik Somali kongresi” adlı teşkilat, 1987 yılında İtalya'da kuruldu. Teşkilatın Siyasi ve askeri cephesi ülkenin önemli kabilelerinden “Haveya” kabilesine aitti. Aşiretin silahlı grupları 1991'de Mogadişu'ya girerek, hükümeti devirdi. Sonrasında ise Somali'nin tüm bölgelerinde süren kanlı eylemler ülkeyi büyük bir kaosa sürükledi. (Bkz: Hacı Hasan, Somalî'deki Cepheleer Doğuşu ve Gelişimi. S. 79-100)

3 Abdül Kadir Şeyh Mahmud, ulusal Kurtuluş Cephesinin Mücadelesi ve Şeyh Mahmudun Hayatı, s. 10-15, (Somali diliyle basılmış.)

4 Abdullah Yusuf Ahmed, Somalî'nin ilk silahlı örgütü olan ulusal kurtuluş cephesinin lideridir. 2004 yılında Kenya'da kurulan Somali hükümetinin başına geçmiştir. Daha öncesinde Somalî'nin kuzeydoğusunda bulunan Bontland'da bölgesel

kaderi hala bir batağın içindeydi.

Siyasi vizyonun eksikliğinin yanı sıra, Somali'deki siyasi gruplar arasında yanan intikam ateşi de, ülkede kurulan geçici hükümetin nüfuzunu genişletememesinin ve Somali halkının uzun süre kaos içinde yaşamasının en önemli sebeplerinden biriydi.

Muhammed Seyyad Berri'nin yaptığı önemli stratejik hatalardan biri, halkın Müslüman kesimine ve bazı kabilelere karşı başlattığı haçlı savaşlarında devlet güçlerini kullanıp, kaynaklarını tüketmesi olmuştur. Bu korkunç hatanın yarattığı patlamanın neticesinde ise, silahlı gruplar birer birer örgütlenmişler ve Berri rejimini devirmişlerdir ancak onun yerini dolduracak siyasi bir alternatif oluşturamamışlardır.

İslamcıların kurduğu silahlı örgütler, ülkedeki doğal kaynakları ve büyük baş hayvanları telef etmeye başladılar. Eylemleri ise, ülkenin hemen her bölgesinde şiddet sınırlarını aştı ve daha hızlı kazanç sağlamak için Somali halkını iç savaşlarla güç duruma düşürerek toplumu açmaza soktu. Dolayısıyla, bu örgütlerin kullandıkları maskeler ve toplumun bileşenlerini ezme çabaları istikrarlı ve güvenli bir devletin oluşmasını imkânsız kıldı.

Somali, çoğunluğu kabile temelli olan bu silahlı örgütlerin eylemlerinden dolayı çok zor dönemler geçirdi ve geçirmeye devam ediyor. Bunun yanı sıra, bu örgütlerin liderlerindeki fikri yoksunluk, Somali idaresinin çöküşünü kaçınılmaz kılıyor ve Somali'nin kaderini bir bilinmeze doğru götürüyor. Bu durumu daha önce, Somali'nin eski lideri Abdullah Ahmed Yusuf ölümünden aylar önce yazdığı "Mücadele ve Komplö" adlı kitabında ifade etmiştir. Ahmed Yusuf'a göre, Somali'deki örgütler, devleti kemiren güveler gibidirler. Seyyad Berri rejimini düşürmüşlerdir, ama ülkeye huzur ve istikrar getirememişlerdir. Bunun en önemli delili, Somali'deki silahlı örgütlerin barbarlığı ve - halkın kaderi nasil olursa olsun- sadece siyasi kazanç sağlama hevesi içinde olmalarıdır.

liderlik yapmıştır. Ahmed, uzun mücadelesinden sonra 87 yaşında Birleşik Arap Emirlikleri'nde vefat etti.

Halk, Őu an bile bu örgütlerin küstah politikalarından ve ortaya çıkardığı sonuçlarından dolayı sıkıntı çekmektedir ve gerçek bir hükümet olmadığı için ağır bedel ödemektedir. Ahmed Yusuf devrilen rejime de atıfta bulunarak, “Seyyad Berri rejimiyle büyük görüş ayrılıkları olabilirdi ancak bu ihtilaflar siyasi yapıyı korumaya engel değildi ve 10 milyon Somalilinin hayatını riske atmaya bedel olamazdı.” diyor.

Somali eski başbakanı Seyyad Berri

Somali Barış Konferansları

Somali, çoğunluğu dış ülkelerde yapılan, sayısı on dördü geçen ve farklı siyasi kanatların katıldığı barış konferanslarına artık bağımsızlık kazanmaya başladı. On dört konferansın hiç birinden aktif bir hükümet ortaya çıkmadı. Çünkü ülke idaresi için benimsenen ve peş peşe gelen hükümetler geçici olup sınırlı imkânlarla sahiptiler. Bu nedenle ancak kısa vadeli çözümler üretebiliyorlar, o da ancak birbirine rakip kabileleri tatmin etme hedefi güdüyordu. Dolayısıyla kendisine her türlü imkânın sunulduğu kapsamlı bir hükümet oluşmuyordu. Aşiretlerin Seyyad Berri rejiminin ve onun alt yapısını oluşturan sistemlerin çöküşündeki katkısı elbette ki inkâr edilemez, ancak bu durum, kabilelerin bütünüyle Somali siyasetinde aktif rol oynayabileceklerini veya bunun gerekli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaz.

Konferanslardan alınan kararlar sonucunda oluşan geçici hükümetler, Somali iktidarını bölerek toplum arasındaki bağları koparmışlardır. Anayasadaki 4,5 kanununa göre yönetim dört ana kabile olan Haveya, Darud, Der, Decel ve Merfeli kabileleri arasında bölünmüş, kalan kısım ise ülkedeki diğer kabileler arasında paylaşılmıştır.

Tamamen bölgesel ve aşiret anlayışına dayanan bu bölünme zalim ve haksız bir taksimdir. Siyasilerin yanında farklı liderler de ortaya çıkmıştır ki, bunlar, Somali'yi uzun süre geçici hükümetlerle ve kota sistemine dayalı kabile anlayışıyla yönetmişler, dedelerinin şerefleriyle övünerek kaprisli bir siyasi çizgi takip etmişlerdir. Dolayısıyla ülke, hiçbir zaman gerekli akademik değerlendirmelere ve bilimsel yeterliliğe önem veren, ülke çıkarlarını her şeyin üzerinde tutan teknokrat bir grubun siyasi yürüyüşüne şahid olamamıştır. Somali'de çizilen yol haritasına göre hazırlanıp geçtiğimiz yılın ağustos ayında onaylanan anayasa ilkelerine göre ise Somali, istikrarlı bir çizgiye doğru hareket etmesi gerektiği halde, ülkede aşiretlerin kökleri siyasetten koparılmamıştır. Bu nedenle Somali halkının hükümetten gelişim ve refah noktasında hükümetten beklentileri zayıflamaya başlamıştır.

Somali'de Geçiş Sürecinin Başlangıcı

Somali'nin, yaklaşık 8 yıldır geçiş hükümetleriyle yönetildiği bilinmektedir. Ancak gerçekte ülke doksanlı yılların başında krizin patlak vermesinden bu yana bu metotla idare edilmektedir. Çünkü Somali toplumunun gözünde geçiş hükümeti, bir ulusal uzlaşma hükümetidir, iktidarda siyasi yelpazenin tüm renkleri bir araya gelir, sürekliliği olmakla beraber dengeli bir kabile sistemi benimsenir. Geçmiş hükümetler güvenlik ve ekonomi alanında hiçbir başarı elde edememişlerse de genel olarak bugüne kadar bu sayılanları gerçekleştirilmeye çalışmışlardır.

Somali, geçiş hükümetinin siyasi literatürüyle ilk olarak 2000 yılında Abdül Kasım Salad hasan liderliğinde Cibuti'de tanıştı. Ancak gerçekte, Seyyad Berri'den sonra kurulan tüm hükümetler adı konulmasa da o ve bu şekilde zaten geçiş hükümeti özelliğini taşıyordu. Doksanların başında "Geniş tabanlı hükümet" olarak adlandırılan Ali Mehdi Muhammed hükümeti de bunlardan biriydi. Cibuti'de kurulan hükümetin ismi de yine geçiş hükümeti olarak değil, içinde dikkat çekici şekilde sivil toplum kuruluşlarını barındırdığı için "Sivil Toplum hükümeti" olarak adlandırılmıştı. Somali halkı bu hükümete karşı derin bir umut beslemişti. Ancak hayal kırıklığına uğraması fazla uzun sürmedi. Çünkü hükümet Mogadişu'da bulunan "savaş ağaları" tarafından şiddetli bir muhalefetle karşı karşıya kaldı. Hükümet, ülkenin diğer bölgelerinde kontrolü ele geçirse de, Mogadişu'da sınırı kontrol edemedi. Muhalif gruplar tarafından saldırıya uğrayan hükümet, ülkedeki taraflar arasındaki ihtilafların ateşlediği çatışmalar nedeniyle hiçbir atılım gerçekleştirilemedi. Sonrasında iktidarı ele alan Abdullah Yusuf hükümetinin de kaderi bir öncekinden farklı olmadı.

Geçen sekiz yıl içinde kurulan hiçbir geçici hükümet, karşılaştığı güçlükler ve kendisine verilen süre kısıtlılığı nedeniyle ilerleme kaydedemedi. Geçici hükümetler ülke iktidarında 3 ila 5 sene süreyle kalabiliyorlardı. Bu ise, Somali'de -yaşanan sorunların büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda- güçlüklerle başa çıkabilmek için kesinlikle yeterli bir zaman değildi.

2004 yılında Kenya’da merhum Abdullah Yusuf Ahmed önderliğinde başka bir geçici hükümet kuruldu. Hükümet ilk olarak kendisine Somali’den 240 km uzaklıkta bulunan Beydave şehrini merkez edindi. Bu hükümet de, siyasi ve güvenlik alanında birçok problemle karşı karşıya kaldı. Bu sorunların en kapsamlısı ise 2006 yılının başlarında ortaya çıkan İslam Mahkemeleri birliği oluşturmuştur. Yusuf Ahmed ilk zamanlar bu birliği memnuniyetle karşılamıştı. Çünkü birlik ilk ortaya çıktığında, başkentte konuşlanan ve devletin belası haline gelen aşiret liderleri üzerinde etkisini göstermişti.

Şehir merkezine ve başkan Yusuf Ahmed’e engel teşkil edebilecek banliyölerde yerleşen aşiret liderleri ve “savaş ağaları”, başkanın hükümet merkezini Beydave’ye kurmasında etkili olan nedenlerden biridir. Yusuf Ahmed, kabile liderlerinden gelecek her hangi bir saldırıdan çekindiği için, Somali’nin başkentinden uzak durmaya çalışmıştır. Bu nedenle, başkan BBC’ye verdiği demeçte İslam Mahkemeleri birliğine karşı memnuniyetini dile getirmiş, ayrılıkçı örgütlerin bozguncu olduklarını ve ortadan kaldırılmaları gerekliliğine dikkat çekmiş, ne pahasına olursa olsun siyaset sahnesinden silinmeleri için elinden geleni yapacağını dile getirmişti. Ancak daha sonra başkan Yusuf Ahmed, İslam Mahkemeleri’nin provokatif eylemlerine daha fazla tahammül gösterememiş ve mahkemelerin şiddetli muhaliflerinden birine dönüşmüştür. İslam Mahkemeleri, “ılımlı” İslam fikrini benimseyenler ile selefi akımı temsil edenlerden oluşan bir karışımdı. Selefi kanat Yusuf Ahmed’in kendisini bizatihi siyasetten azletmeye çalışıyordu. Çünkü onlara göre, Yusuf Ahmed’in ayrılıkçı örgütlerin liderlerinden bir farkı yoktu. Dolayısıyla Yusuf Ahmed önderliğinde kurulan geçici hükümeti Somali’nin meşru temsilcisi olarak dikkate almıyorlardı.

Bundan sonra İslam Mahkemeleri ile Etiyopya hükümetinin desteklediği Somali hükümeti arasında şiddetli bir savaş yaşanmaya başladı. Mahkemeler, yabancılar tarafından kiralanan bu hükümetle cihada girmenin fetvasını çoktan vermişlerdi. Ancak bu savaşta yenilen yine İslam Mahkemeleri oldu. Bunun en belirgin işareti ise, Mahkemelerin içindeki bölünmeler gösterilmektedir. İslam Mahkemeleri, Eritre hükümeti tarafından desteklenen siyasi kanat ve daha sonra ismi Mücahid Gençler Hareketi (Eşşebab) olacak olan selefi cihad kanadı olarak ikiye ayrılmıştır.

Geçiş Sürecinden Çıkmak İçin Yol Haritası

2011 Temmuzunda Somalili taraflar Uganda'nın başkenti Kampala'da geçiş sürecinden çıkmak için bir yol haritası çizdiler. Afrika Birliği ve BM gözlemciliğinde projeyi imzalayan taraflar, Somali hükümeti, merkezdeki Galmuduc hükümeti, ülkenin kuzeyindeki Puntland hükümeti, Sünni cemaatler ve silahlı sufi tarikatlar şeklindeydi. Temsilciler, yol haritası için Nairobi, Guri -bugünkü Puntland şehri- ve Calkayo -bugünkü Galmuduc şehri-'da defalarca bir araya geldiler. Projeye imza atanlar başlarda taraflar arasında sıkı tartışmalara yol açan projenin birçok maddesi üzerinde anlaşmış, aralarında ihtilafa yol açacak maddeler üzerinde uzun süren tartışmalar sonucunda çözüme varmışlardı.

Her şeye rağmen geçiş sürecinden çıkmak için hazırlanan yol haritası, yıllar yılı dış ülkelerde Somali'deki krizi çözümlenmek için yapılan barış konferanslarından daha farklı ve etkin olarak nitelendirilebilir. Çünkü bu projede, barış konferanslarına nazaran siyasi alanda ve güvenlik alanında ilerleme sağlanabilmiştir. Taraflar, geçtiğimiz yıllarda yol haritasını uygulamada katkıda bulunacak pek çok önemli meseleyi ele almışlardır. Bununla birlikte bu toplantılarda birçok zorlukla da karşı karşıya gelinmiştir. Özellikle de, iktidar paylaşımı, geçici federal hükümetin anayasasının maddelerinin belirlenmesi, siyasilerin içinden çıkmaya çalıştıkları önemli zorluklardan olmuştur. Bu nedenle, harcanılan çabalar çoğu kez sekteye uğramış, imzayı atanlar arasında yapılan tartışmalar keskin virajlar çizmiş ve yol haritası baltalanmaya başlamıştı. Ancak, mevcut zaman zarfında yol haritasının uygulanması için uluslararası güçlerden gelen ısrarlar, tarafların bazı tavizlerde bulunmalarını ve temel muhalefetlerinin şiddetini hafifletmelerini mecbur kılmıştır.

Hükümetten Neler Bekleniyor?

Somali'deki hükümetten Afrika boynuzuna hâkim olacak bir siyasi atılım beklenmektedir. Çünkü:

1. Somali tarihinde ilk defa siyasi taraflar aşiretlerin gölgesi dışında bir araya gelmiştir. Afrika Birliği ve BM gözlemciliğinde Şerif Ahmet liderliğinde toplanan taraflar: Somali hükümeti, Galmuduc hükümeti, ülkenin kuzeyindeki bölgesel Puntland hükümeti, Sünni cemaatler ve silahlı sufi gruplar olmuştur. Tüm bu taraflar bir yol haritası üzerinde anlaşmış ve imza atmıştır. Bu siyasi adım, Somalili siyasetçilerin olgunlaştığını ve yeteneklerini ifade eder. Ayrıca yol haritasının en önemli özelliği, aşiret çerçevesinin dışında bir anlaşma olmasıdır.
2. Dünyanın gözü Somali'ye çevrilmiştir. Özellikle de Türk lider Recep Tayyip Erdoğan'ın Ağustos 2011'deki Somali ziyareti, ülkede yirmi yıldır yaşanan siyasi krizden sonra ülke topraklarına atılan ilk resmi adım sayılmıştır. Bu ziyaret, dünyanın gözünü Somali'ye çevirmesine neden olmuş, Erdoğan'ın ziyaretini diğer ülkelerin yetkililerinin ziyaretleri takip etmiştir.
3. Afrika birliğinin Somali hükümetini Eşşebab örgütüne karşı desteklemesi karşısında örgütün hezimete uğraması, - her ne kadar örgüt bu çekilmeyi askeri olarak değil de teknik olarak yorumlasa da- Somali hükümetinin bakış açısına göre- devletin istikrara kavuşması yönünde önemli bir adım olarak görülmektedir.

Tüm bu unsurlar, Somali'deki çetin krizin aşılması için gereken siyasi atılımların yaklaştığına işaret ediyor. Bununla birlikte projenin başarısındaki sır, bir yandan da insani faktörde gizlenmektedir. Bu yüzden mevcut parlamentonun üyelerinin 275'inin akademik kariyere sahip olduğunu görüyoruz. Bu da Somali halkının kaderini etkileyecek kararların alınması sürecinde atılacak adımların sağlıklı olacağını gösteriyor.

Diğer taraftan, bir sonraki aşamalarda Somali hükümetinden bölgede siyasi alanda ve güvenlik konusunda istikrarlı bir adım beklenmektedir. Bunun yanı sıra uluslararası toplumlar da, zorlukların aşılması, geçiş sürecinden çıkılması ve barışın önünü tıkayan engellerin giderilmesi için hükümetin önünü açacak kolaylaştırmalara gitmişlerdir. Somali hükümeti de uluslararası toplumun bu dikkatinden faydalanmak ve güçlü bir

Somali devleti inşa etmelidir. Ayrıca, güvenliği kontrol altına almak, silahlı gruplarla diyalog başlatıp, ülkenin bir kere daha çöküşe maruz kalmaması ve sağlam bir temel üzerine oturması için bu gruplarla müzakere masasına oturması da yeni hükümetin politikaları arasında olmalıdır.

Hükümetin Önündeki Zorluklar

Yeni hükümetin geçiş döneminden çıkması ve güçlü bir Somali hükümeti kurması aşamasında pek çok zorlukla yüz yüze geleceği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Bunun sebepleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Eşşebab hareketi ve Somali'deki diğer silahlı muhalif örgütler gibi hükümete düşman askeri güçlerin varlığı ve siyasi arenadaki aktiviteleri hükümetin en önemli problemi olacaktır. Yeni hükümetin bu tehlikeyi bertaraf edemezse kendisinden önceki hükümetlerle aynı kaderi paylaşacağı kaçınılmazdır.
- Bu örgütlerin eylemleri yüzünden hükümetin sağlam bir devlet yapısı yoktur. Tüm yapılar, silahlı eylemciler ve devam eden iç savaş nedeniyle yıkılmıştı. Geçiş dönemi hükümetleri ise vakit darlığı nedeniyle diğer konularla meşgul olmak için yeni yapılar inşa edememiştir. Aynı problem yeni hükümeti de bekleyen sorunlardan biridir. Çünkü yeni hükümetin de ancak dört yılı vardır.
- Somali'deki ihtilafların çözülmesi için çok uzun bir zamana ihtiyaç vardır. Ülkede beklenen yeni hükümet barış ve anlaşma için daha geniş bir alan sunmalıdır. Çünkü geçiş sürecinden çıkmak ve imzalana yol haritasının vizyonu doğrultusunda daha arzu edilen bir Somali'ye kavuşmak için yeterince geç kalınmıştır.

dübam

Siyasi İstikrarın Etmenleri

Petrol Arama Çalışmalarının Siyasi İstikrardaki Rolü

Geçiş döneminden sonra Somali, doksanlı yıllarda başlayan baskı ve şiddet dönemlerine nazaran daha sakin bir süreçten geçecektir. Şu an Puntland bölgesinde başlayan petrol arama çalışmaları⁵ ise bölgede istikrarın sürmesi için ana rollerden birini oynayacaktır. Çünkü süper güçler, Somali'nin zengin kaynaklarından ve petrolünden istifade edebilmek için yeni hükümete yardım etme konusunda gereken her şeyi yapacaklardır.

Hatırlanacağı üzere Avusturalya'lı Afrika petrolü şirketi gibi batılı şirketler şu an vadi Durur ve vadi Necal gibi Somali'nin kuzeyindeki bölgelerde petrol araştırma çalışmalarının tek sahibi. Şirket, Puntland bölgesel hükümet lideri General Adiy Musa⁶ ile bir sözleşme imzalayarak, 2007 yılında çalışmalarına başladı. Halen bu bölgede petrol arama çalışmaları devam etmektedir.

Diğer taraftan, Somali'de özellikle de güney kısmında bulunan Kenya varlığı⁷ aynı amaçla ülkede bulunmaktadır. Her ne kadar Kenya hükümeti o bölgelerde Eşşebab örgütüyle mücadele ettiklerini bildirse de, hükümetin Somali'nin petrol kaynağından faydalanma amacıyla orada olduğu açıktır. Dolayısıyla, Somali'de petrol bulunursa arzu edilen barışın gelmesi de şüphesizdir. Çünkü her toplum ülkenin bu zengin kaynağından pay almaya çalışacak, bu nedenle Somali hükümetine desteklerini sürdürecektir, tüm bu olup bitenlerin arasında da Somali tarihinde ilk defa beklediği siyasi istikrarı elde edecektir.

5 Abdül Fettah Nur, "Puntland'daki Petrol.. Tünelin Sonundaki Işık", Somali internet sitesinde yayınlanmış makale.

6 Puntland, Somali'nin kuzeyinde bir bölgedir. 1998 yılından beri yarı-özerk bir şekilde yönetilmektedir.

7 Bkz: www.somaliweyn.com

Siyasi İstikrarı Sağlamada İnsan Faktörü

İnsan faktörü, Somali’de barış ve istikrarın sağlanması için en önemli unsurlardan biridir. Başkan adaylarına göz atıldığında adayların çoğunluğunun ılımlı ve Somali’de nüfuz sahibi olabilecek insanlar olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra adayların akademik kariyerleri de dikkat çeken özelliklerdir.

Yol haritası ve uygulanması için uzun çaba gerektiren farklı maddeleri, gelecek aşamada gerek esnekliğiyle gerekse tüm muhalif yönelimlerin gereksinimlerini karşılaması ve onları bir çatı altında toplamasıyla büyük önem arz etmektedir. Ancak bir takım muhalifler, geçiş sürecinden çıkmak için hazırlanan yol haritasının temsil ettiği siyasi çalışmaların batı mutfağında piştiğini iddia etmektedir. Onlara göre proje sadece Somali’de çıkarları olan bazı batılı kurumların ve kişilerin hedeflerini gerçekleştirme amacı güden bir yutturmacadır ve bu kurumlar 2011’de imzalanan yol haritasını kontrolleri altında tutmaktadır.

Başkanlık Adaylığında Öne Çıkan İsimler

Muhammed Abdullah Farmaco

Kasım 2010- Haziran 2011 yılları arasında başbakanlık yapmıştır. Amerikan vatandaşlığına sahip olan Farmaco, halkın büyük çoğunluğunun desteğini almaktadır. Başbakanlığı döneminde birçok başarıya imza atan lider, toplumun büyük kesimini arkasına almayı başarmıştır.

Dr. Abdurrahman Muallim Abdullah “Badyu”

Somali ordusunun eski subaylarından, aktivist ve Somali'deki Müslüman Kardeşler cemaatinin liderlerindedir. Uzun süre Kanada'da yaşayan Abdullah, döndükten sonra Somali'de sivil toplum kuruluşlarında ve eğitim projelerinde görev almıştır. Başkanlık seçimlerindeki adaylık sürecindeki propagandasıyla ve “ulusal kurtuluş” adını verdiği projesiyle Somali'nin Mursisi olarak bilinmektedir.

Prof. Ahmed İsmail Simtir

Amerikan vatandaşlığına sahip akademisyen. Otuz yıldan fazla bir süre Amerika'da yaşadı. Bu zaman zarfında birçok üniversitede hocalık yaptı. Simtir, internette yayınlanan pek çok makalesi nedeniyle liberal bir şahsiyet olarak bilinir ve toplumun büyük desteğine sahiptir.

Somali, şu an geçiş sürecinden çıkmak için ciddi bir çaba harcamaktadır. Somalililer yıllardır yaşadıkları baskı, şiddet ve endişelerin bir sonucu olarak siyasi olgunluğa ulaşmışlardır. Somali parlamentosu meclis başkanı olarak Profesör Muhammed Osman Cevari'yi seçerek daha önce başa geçmiş ama akademik kariyeri olmayan insanların tasfiyelerinin başladığını ilan etmiştir. Bu da Somali halkının şu an sahip olduğu farkındalığının en büyük göstergesidir.

Cevari

Cevari, 1945 yılında Mogadişu'ya 30 km uzaklıkta yarı selefi olarak bilinen Afcwa kentinde doğdu. Mogadişu'daki Vatan Üniversitesi hukuk fakültesinden 1982 yılında mezun oldu. Cevari, Muhammed Seyyad Berri döneminde Çalışma Bakanlığı ve Somali merkez hükümetine ait Kara ve Hava Taşımacılığı Bakanlığı gibi farklı bakanlıklarda uzun süre görev yaptı. Hükümetin 1991'de devrilmesinden sonra Norveç'e giden Cevari, burada da bazı uluslar arası kuruluşlarda görev aldı.

Profesör Cevari, Somali dili, Arapça, İngilizce, İtalyanca ve Norveççe konuşabiliyor. Somali parlamentosunun Cevari'yi seçmesi, Somalililer tarafından memnuniyetle karşılandı. Cevari'yi tanıyan, parlak kariyerini bilen ve uluslar arası kuruluşlardaki görevleri hakkında bilgi sahibi olan Somali halkı, Cevari'nin seçiminden dolayı çok memnun. Çünkü Somali bundan sonra bilim, kültür ve siyasi alanda donanımlı insanlara ihtiyaç duymaktadır.

Gözlemciler, Profesör Cevari'nin usta bir siyasetçi olmasının yanı sıra, deneyimli bir hukukçu ve iyi bir yazar olduğunu söylüyor. Tüm bu nitelikler, yeni başkanın karşı karşıya kalacağı zorlukları aşmada önemli birer yardımcı olacaktır.

Yeni Başkan Kim?

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Somali'nin son zamanlarda yaşadığı krizden çıkması için akademik şahsiyetlere ihtiyacı vardır. Başkent Mogadişu'da Eylül ayının onunda gerçekleşen parlamento seçimlerinden Hasan Şeyh Mahmud başarıyla çıkmıştır.

Geçiş hükümetinden sonra gelecek olan hükümetin İslami

akımların yararına olacağı bir sır değil. Zira mevcut liderin İslami akımlara, özellikle de yeni bir kan olarak ortaya çıkan reform hareketlerine yakın olduğu bilinmektedir. Maalesef şu an Somali'deki entelektüel arenada, İslamcıların bölgedeki seyrine karşı çıkabilecek yeteri kadar muhalif ses veya fikri eğilim yoktur. Bu nedenle batılı sistemler ve komşu ülkeler, ülkenin istikrarı ve güvenliği için İslamcılarla uzlaşma içinde olacaktır. Yeni liderden beklenen ise, tüm imkân ve gücünü kullanarak mümkün olabildiğince ülkede siyasi istikrarı ve güvenliği sağlamak için çalışmasıdır. Bu görev, onun omuzlarına yüklenmiş bir yükür. Başkanın başarısızlığı durumunda meselenin parlamentoya götürülmesi gerekmektedir. Çünkü yeni meclis, geçiş hükümeti döneminde kurulan meclisten farklıdır, farklı olması gerekmektedir. Meclisin çatısı altında yeni başkan iktidarının karşılaştığı tehlikeleri engellemek için hükümetinin performansını arttırmaya çalışacaktır. Ancak bu şekilde gerçek bir başarı ve mevcut hükümet için parlak bir gelecek elde edilebilir.

Şimdiki başkanın önünde imkânlardan faydalanmak ve Somali Meclisi önünde verdiği sözleri yerine getirmek için birçok fırsat vardır. Şöyle ki:

- Yeni başkan Somali'deki siyasi ve entelektüel kesimin çoğunluğunun desteğini almaktadır. Dolayısıyla şu an herkeste başkana karşı bir memnuniyet vardır. Yeni başkanın kendisine sunulan bu desteği iyi kullanması gerekmektedir.
- Türkiye'nin son zamanlarda Somali'de oynadığı rol çok önemlidir. Aynı şekilde bu başkan için de başarı ve güç şansını temsil etmektedir. Sivil toplum bileşenlerinin yeni başkanı, hiç şüphesiz Türkiye'nin güçlü rolü üzerinde bahis oynayacaktır. Türklerin gerek Somali'deki kıtlık zamanında ülkeye yardımları, gerekse geçtiğimiz yıl geçiş hükümetinin başarılı olması için yapılan konferansa

İstanbul'un ev sahipliği yapması, başkanın Türkiye'nin rolünden sürekli bahsetmesine yol açmıştır. Bu da diğer devletlerin Somali'ye destek olmaları konusunda istekliliklerini artırmaktadır. Yani, Türklerin Somali'deki varlığı başkanın faydalanması için yeni bir fırsattır ve gelecek dönemlerde desteğini artırmasında önemli bir yoldur.

Somali'nin geleceği, ülkeyi en iyi şekilde idare etmek için kendisini adanmış liderlere bağlıdır. Bu nedenle yeni hükümet, Somali'nin bölgedeki itibarını geri kazandırmak ve güçlü bir devlet kurmak için elinden gelen her gayreti göstermelidir.

Zinavi'nin Gidişİ İstikrar Getirir mi?

Herkes, Etiyopya'nın lideri Zinavi'nin⁸ Afrika boynuzundaki siyaseti yönlendirmede açık ve kilit bir rolü olduğunu bilmektedir. Milis Zinavi, Somali'deki silahlı terör örgütleriyle mücadele etmek için ABD hükümeti ile iş birliğine girişmiştir. Zinavi'nin yakın zaman önce Avrupa'daki hastanelerden birinden gelen vefat haberi ise Somali halkı ile Etiyopya halkı arasındaki düşmanlık sayfasının kapanacağına işaret etmektedir. Çünkü Milis Zinavi, Somali'de silahlı çatışmaları körükleyerek böl- parçala taktiği uygulamaya çalışmıştır.

Silahlı terör örgütlerini sindirme ve yayılmalarını önleme bahanesiyle askerlerini 2006 yılında Somali'ye gönderen Zinavi, İslamcı örgütler tarafından şiddetli muhalefetle karşılaşmıştır. Zinavi'nin ölümü, Somali'de bir umut ışığı olarak karşılanmıştır. Somalililere göre, Zinavi'nin siyasi arenadaki yokluğu, yol haritasının uygulanıp geçiş sürecinden çıkılması için iyi bir başlangıç olarak nitelendirilmektedir. Böylelikle Somali yeni ve istikrarlı bir siyasi sürece girebilecektir. Çünkü Zinavi, ölümüne kadar Somali'de barış ve uzlaşma yolunda büyük bir engel olmuştur. Zinavi'nin en bilinen politikalarından biri Somali'deki örgütleri silahlandırmak olmuştur. Bunun yanı sıra, bölgesel Puntland hükümeti ve 1991 yılında Somali'den tek taraflı olarak ayrıldığını ilan eden idarelerle, silahlı örgütler hakkında görüşmek için temaslarda bulunmuştur.

Konuyla alakalı olara yazar Musa Ahmed İsa şu ifadeleri kullanmaktadır: "Somali'de yirmi yıldan fazla süren iç savaş sonucunda birçok can ve doğal kaynak telef oldu, ekonomi çöküntüye uğradı, ülkede güvenlik zafiyeti yaşanmaya başlandı ve tüm dünyanın vicdanına dokunan ciddi bir kıtlık baş gösterdi. Somali'de yaşanan tüm bu trajedilerden sonra, bir de Somali halkının ilk kez medeni bir topluma geçiş sürecindeki yanılıgıları, Seyyad Berri'nin 1991'de devrilmesinden sonra atılan adımlarda ve yeni anayasanın onaylanma sürecinde yapılan hatalar, ülkeyi

8 Milis Zinavi, Etiyopya'nın eski lideri ve değişim cephesi önderlerinden. Ağustos 2012'de enfeksiyon sonucu yaşamını yitiren Zinavi, Etiyopya'yı demir ve ateşle yöneten bir diktatör olarak nitelendiriliyor.

güvenlikten yoksun, İslamcı, aşiret sahibi, savaş ağaları ve korsanlardan oluşan terörist örgütlerin savaş alanına döndü.”⁹

Milis Zinavi’ye karşı yöneltilen bakış açılarından sonra Etiyopya’nın yeni liderinin daha farklı bir çizgide olması gerektiği ortadadır. En azından yeni lider, ilk olarak Ekim ayında kurulan yeni hükümet ile iyi ilişkiler içinde olacaktır veya ülkenin en büyük aşireti sayılan “Aroma” ve Adis ababa hükümetine şiddetli muhalefeti ile bilinen batı Somali’deki Ogadin bölgesindeki gruplarla ilgilenmek gibi iç meselelerle uğraşacaktır. Bu iki iç mesele Etiyopya hükümetinin gelecek günlerde geniş çaplı ilgileneceği konular arasındadır.

9 “Milis Zinavi’nin Gidişi ile birlikte Somali ve Ogadin’deki Trajedinin de Onunla Birlikte Yok Oluşu”, Musa Ahmed İsa, Somali alyawm

Arap Baharı ve Somali'deki Rolü

“Somali al yawm” adlı internet sitesinin Arap baharının ilk başladığı günlerde yayınladığı bir ankette, çoğunluğunu akademisyenler ve entelektüellerin oluşturduğu katılımcılar, Arap baharının Somali'deki siyasi süreci etkileyip etkilemeyeceği sorusuna “hayır” cevabı verdi. Ancak, birçok analistin ve Somali'deki Müslüman Kardeşler cemaatinin lideri Ali Muhammed Paşa'nın da işaret ettiği gibi, Arap baharı Somali halkında büyük bir umut ışığının da doğmasına vesile olmuştur.

Hiç şüphesiz Arap baharı, Somali'deki süreç üzerinde olumlu bir etki yaratacak ve ülkedeki yaşam ve güvenlik alanında yapılacak değişimlerde yardımcı olacaktır. Çünkü Somali, Araplar için stratejik bir derinlik arz etmektedir. Gerek Afrika boynuzundaki konumu, gerekse sahip olduğu doğal kaynakları, ülkeye bölgede özel bir konum sunmaktadır. Ayrıca, Mısır, Libya ve Tunus gibi Arap dünyasında hüküm süren diktatör rejimlerin yıkılmasına yol açan hareketler de Somali'ye büyük önem vermektedir. Çünkü bölge ülkelerinin güvenliğinin Somali'nin güvenliğine bağlı olduğu bu hareketler tarafından bilinmektedir. Bu durum da yeni Somali hükümetine ülkede barışın temellerini atmak için güçlü bir ivme kazandıracaktır. Arap ülkelerinin Somali'ye olan destekleri, hükümetin cesaret toplamasına yardımcı olacaktır. Özellikle de Mısır'dan gelecek destek fazlasıyla önem arz etmektedir. Çünkü Mısır, Somali ile tarihi bağları güçlü olan bir ülke. Mısır, Somali'nin Kemal Salahaddin gibi bir kahramanını sömürgeci kurtulmak için özgürlük mücadelesi veren Somali'de kaybetmiştir. Mogadişu'daki Cemal Abdünnasır okulları ise Somali'de Arap kültürünün yayılmasını güçlendiren ve birçok entelektüelin yetişmesine katkıda bulunan önemli eğitim merkezleri olarak nitelendirilmektedir.

Sonuç

Somali'de günümüze kadar gelişen olaylar üzerine yapılan yorumlardan ve geçiş döneminden sonra kurulan yeni hükümetin Somali'nin siyaseti üzerindeki yansımalarına dair yapılan tahminlerden, mevcut hükümetin önünde istikrar ve güvenliği yeniden inşa edebilmesi için pek çok fırsatı olduğunu görüyoruz. Seksenli yıllarda Somali Vatan Üniversitesi iktisat fakültesinden mezun olan, finans ve ekonomi dünyasında tecrübe kazanmış olan başbakan Abdi Farah Şerdun da kurduğu hükümetin bu fırsatları değerlendireceği sözünü verdi.

Hükümetin ilk önceliği şüphesiz, güvenlik zafiyetinin giderilmesi olacaktır. Bunun yanı sıra, ülkenin itibarını yeniden sağlamak ve 1960 yılındaki bağımsızlıktan bu yana kurulmaya çalışılan demokratik bir hükümet için resmi kurumların inşasına başlanacaktır. Şerdun, siyasi idare için teknokrat hükümetin minyatür bir şeklini kurarak gelecek aşamada teknokrat hükümete sahip olma hedefleri taşıdıklarını belirtiyor.

Minyatür hükümetin kurulmasında aslında, başbakan Abdi Farah Şerdun'un siyasi kararlar alınırken bürokrasiden uzak olan bir çalışma grubunun sorumluluğu alabilecek yetenekte olduğunu gösterme amacı yatmaktadır. Bunun dışında hükümetin Somali'nin her bölgesine nüfuzunu yaymasına yardım edecek çok önemli bir fırsatı daha ele geçirmiştir. Eşşebab hareketinin siyasi arenadan çekilmiş olması ve ülkenin Beydave ve Baldovin gibi önemli bölgelerinde otoritesini kaybetmiş olması hükümetin elde ettiği önemli kazanımlardandır. Çünkü İslamcı grupların çekilmesi, Somali hükümetinin askeri başarısı olarak görülmektedir. Hareket aynı zamanda ülkenin en büyük ticari sahiline sahip olan ve hareketin omurgasını oluşturan stratejik bölge Kismayu'da da idareyi kaybetmiş durumda. Peş peşe gelen bu yenilgiler, mevcut hükümetin başarısı olarak görülüyor. Aynı şekilde Hareketin stratejik bölgelerden çekilmesi Somali hükümetinin Eşşebab hareketiyle girdiği savaşta yeni ve farklı bir askeri üslup kullandığı sonucu da ortaya çıkıyor.

Eşşebab hareketinin sürpriz bir şekilde bu bölgelerden çekilme sebebi ne olursa olsun, hükümetin bir an önce egemenliğini bu bölgede kurması gerekmektedir. Bu şekilde endişe veren şiddet olaylarının tekrarlanmasına engel olunabilecektir.

Hasan Şeyh Mahmud liderliğindeki yeni hükümet, gerçek ve zor bir sınavdan geçiyor. Yirmi yıldan fazla bir zamandır geçiş hükümetlerinin çatısı altında barışı arayan halkın geleceği için gereken yolları açması gerekiyor. Peki, hükümet, bu sorumluluğunun ne kadar farkında? Gerçek olan şu ki, Somali istikrarlı bir siyasete sahip olamazsa devam eden şiddet olayları gölgesinde yaşamaya ve labirentin içinde kaybolmaya devam edecektir.

> DÜBAM

SOMALİ'DE NELER OLUYOR? GEÇİŞ SÜRECİNDEN SONRA SOMALİ

Abdülfettah NUR AHMED

> 2013 ŞUBAT
DÜNYA BÜLTENİ ARAŞTIRMA MASASI

DÜBAM Yayınları
Küresel İletişim Merkezi
Barbaros Bulvarı, Balmumcu / Beşiktaş
Tel: (0212) 274 80 21 – 274 80 22
www.dunyabulteni.net

